

SLUTTRAPPORT

INN PÅ TUNET – AGDER

1. APRIL 2003 - 1. APRIL 2005

INNLEDNING

Prosjektet startet opp 1. april 2003 og var en videreføring av de to forprosjektene Inn på tunet – Vest-Agder (01.11.01 – 31.03.03) og forstudie i Setesdal og Birkenes (01.04.02 – 30.09.02).

Målsetting

Prosjektet skal bidra til opprettelse og videreutvikling av samarbeidstiltak mellom helse-, sosial- og oppvekstsektorene og landbruket på Agder.

Dette skal føre til at aktuelle brukere får øket sin livskvalitet, og at det skapes flere arbeidsplasser i landbruket.

ORGANISERING

Prosjekteier

Prosjekteier har vært Aust-Agder Landbruksselskapet og Vest-Agder Landbruksselskapet.

Finansiering

Prosjektet ble finansiert slik:

Fylkesmannens landbruksavdeling i Aust-Agder, bygdeutviklingsmidler	kr	380 000,-
Fylkesmannens landbruksavdeling i Vest-Agder, bygdeutviklingsmidler	kr	380 000,-
Innovasjon Norge Agder	kr	200 000,-
Setesdal Regionråd	kr	50 000,-
Sum	kr	1010 000,-

Styringsgruppen

Styringsgruppen ble oppnevnt av Aust-Agder Landbruksselskapet og Vest-Agder Landbruksselskapet, og har bestått av følgende medlemmer:

- Bodil Fjelde, Fylkesmannen i Vest-Agder, samfunnsavdelingen/ utdanningskontoret (leder)
- Lisbeth Kismul, Fylkesmannen i Aust-Agder, landbruksavdelingen
- Unni Svagård, Fylkesmannen i Vest-Agder, landbruksavdelingen
- Gunnar Dag Tørå, Innovasjon Norge Agder
- Bjørn Ropstad, Setesdal Regionråd
- May Britt Lunde, Kommunenes Sentralforbund Agder (1/4-03 til 19/4-04)
- Sigmund Oksefjell, Kommunenes Sentralforbund Agder (20/4-04 til 31/3-05)
- Brit Mjåland, leder av nettvgruppa for tilbydere (6/12-04 til 31/3-05)

Styringsgruppen har i prosjektperioden avholdt 10 møter.

Styringsgruppemøtene har normalt vart i fire timer, hvor del I har vært informasjon om et konkret Inn på tunet tiltak, og del II behandling av saker i møte. Møtene er arrangert hos gårdbrukere rundt om på Agder, slik at styringsgruppen har fått muligheten til å ta flere tiltak i nærmere øyesyn.

De enkelte medlemmene av styringsgruppen har ved siden av møtene i styringsgruppen også bidratt aktivt i arbeidet med å fremme prosjektet.

Nettverksgruppa for Inn på tunet tilbydere

Nettverksgruppe for ”Inn på tunet” tilbydere på Agder består av seks gårdbrukere som driver aktivt med Inn på tunet tilbud på sin gård. Gruppa ble opprettet våren 2004. Det har vært følgende medlemmer i nettverksgruppa:

Aust -Agder

- Edith Somdal, Nygrenda, 4886 Grimstad. Tlf 37 25 95 87. E-post: edith.somdal@c2i.net
- Liv Breivold Tveite/Ernst Johan Tveite, Tveide, 4700 Birkenes. Tlf 37 27 61 57. E-post: ernst.johan.tveite@birkenes.frisurf.no
- Torunn Vallesverd, Vestre Vallesverd, 4790 Lillesand. Tlf 37271166. E-post: torehm@online.no

Vest-Agder

- Brit Mjåland, Mjåland gård, 4534 Marnardal. Tlf 38 28 81 65. E-post: britmjaland@hotmail.com
- Trygve Kinn, Øvsteland gård, 4580 Lyngdal. Tlf 38 34 62 50 E-post: t.kinn@c2i.net
- Linda Rhode, Langåker aktivitetsgård, pb.101/Brastad, 4650 Vanse. Tlf 95 77 44 25. E-post: rhode@online.no

Prosjektledelse

Egil Mølland har vært prosjektleder i hele perioden. Kristin Hognestad jobbet som prosjektleder første året, men ble 19/4-04 erstattet av May Britt Lunde for resten av prosjektperioden grunnet fødselspermisjon. Prosjektlederne har vært engasjert i 50 % stilling.

Mølland og Hognestad hadde av praktiske årsaker kontorsted hos Fylkesmannen i Vest-Agder, med ansvar for å betjene begge Agder-fylkene. Prosjektlederne har ulik faglig bakgrunn, det var derfor et bevisst valg at begge fagkompetanse skulle brukes på tvers av fylkene. Egil Mølland har utdanning innen offentlig administrasjon og Kristin Hognestad har utdanning som sosionom. Etter at May Britt Lunde kom inn som prosjektleder har hun hatt kontorsted på fylkeshuset i Aust-Agder. Hun har bakgrunn fra omsorgsyirket, entreprenørskap og fra politisk arbeid lokalt, regionalt og nasjonalt.

ARBEIDET

Prosjektet har utarbeidet en arbeidsplan for lettere å kunne målstyre sitt arbeid. Arbeidsplanen ble revidert da prosjektet var kommet halvveis. Arbeidsplanen har i begge årene av prosjektet hatt følgende hovedpunkter:

1. *Etablererhjelp og oppfølging av de som ønsker etablering eller er etablert med tilbud*
2. *Etablere nettverk blant tilbydere*
3. *Kompetanseheving blant tilbydere*
4. *Kontakt med det offentlige som "kjøpere" av tilbudene*
5. *Kompetanseheving og oppdatering for prosjektlederne*
6. *Informasjon*

1. Etablererhjelp og oppfølging av de som ønsker etablering eller er etablert med Inn på Tunet tilbud

Gjennom hele perioden har prosjektlederne hatt mye kontakt med gårdbrukere i ulike faser av etablererprosessen. Kontakten har vært i form av gårdsbesøk, telefonsamtaler eller møter andre steder.

Samtalene har handlet om:

- Ideer om å utvikle Inn på tunet tilbud, drøfting av muligheter
- Etablererprosessen
- Søknad om etablererstipend fra Innovasjon Norge Agder
- Utarbeidelse av forretningsplan
- Kartlegging/analyse av markedet
- Formidling av kontakter til andre gårdbrukere eller rette instans i aktuell(e) kommune(r) og andre aktuelle kjøpere av tjenestene.
- Markedsføring/utarbeidelse av informasjon om de enkelte tilbud

Samtalene har foregått enkeltvis, i samarbeid med kommunal forvaltning, Innovasjon Norge Agder eller Fylkesmannens avdelinger.

Det er etablert en adresseliste over gårdbrukere i Agder-fylkene som er interessert i Inn på tunet. Adresselisten inneholdt pr. 30. mars 2005 totalt 148 gårdbrukere, hvorav 91 er i Vest-Agder og 61 er i Aust-Agder.

2. Etablere nettverk blant tilbydere

37 gårdbrukere deltok den 22. januar 2004 på et nettverksmøte prosjektet holdt på Bjørndal gård i Kristiansand. Tema for møtet var dannelse av nettverk i Agder-fylkene. Foredragsholdere fra Rogaland fortalte om sine erfaringer med å danne Inn på tunet nettverk for gårdbrukere. Videre holdt Vest-Agder fylkesskattekontor et foredrag om skatte- og regnskapsmessige forhold ved drift av Inn på tunet. Seks personer ble valgt til å sitte i en nettverksgruppe, tre fra hvert fylke.

Prosjektet har i perioden fungert som sekretariat for tilbydernetverket.

Nettverksgruppa har i samarbeid med prosjektet arrangert studieturer, temakonferanser og bidratt som premissleverandører for kurs arrangert av Inn på Tunet. Gruppen har arbeidet med en plan for arbeidet etter prosjektslutt. Nettverksgruppen trenger ressurser for å videreføre sitt arbeid på vegne av tilbyderne.

Videre er det tatt lokale initiativ til nettverk, bl.a. i Kvinesdal og Lyngdal, samt i Østre deler av Aust-Agder (Tvedestrand, Vegårshei, Gjerstad, Risør og deler av Arendal). Her har flere gårdbrukere drøftet felles utfordringer og erfaringer, og vært støttespillere for hverandre.

Gårdbrukerne er også invitert til å ta del i det nasjonale tilbyderforumet på internettetsiden www.innpaautunet.no som drives av Selskapet for Norges vel. Pr 30.03.05 var det 120 gårdbrukere fra hele landet som benyttet seg av denne muligheten.

3. Kompetanseheving blant tilbydere

Det er i perioden opprettet et godt samarbeid med Etablererservice i Aust-Agder og EVA-senteret (Etablerersenteret Vest Agder). Det er avholdt et kurs i markedsføring/forhandling/salg i samarbeid med Etablererservice i Aust-Agder.

Det ble høsten 2004 avholdt et kompetansegivende kurs i ”Grønn kunnskap til bruk i Grønn omsorg” (10 studiepoeng) i samarbeid med Norges Landbrukshøgskole (SEVU-NLH), Fylkesmannen i Rogaland og Fylkesmannen i Hordaland.

Kursets faglige innhold var

- Etikk og menneskesyn
- Kommunikasjon og endringsprosesser
- Menneskets behov for naturkontakt
- Effekter av selskapsdyr og husdyr på menneskers fysiske og psykiske helse
- Psykisk helsearbeid
- Samarbeid og konfliktløsning
- Relasjoner mellom mennesker og planter

Kursdeltakerne skrev også prosjektoppgaver innenfor faget.

Fra Agder var følgende med på kurset: Inger Kilane Feed, Randveig Mikalsen, Brit Mjåland, Irene Spikkeland og Kate Tjomlid (Vest-Agder), og Anne Grete Johnson Lieng, Ellen Dale, Nina Mollestad, Aud Nordheim og Stian Therkelsen (Aust-Agder).

Det ble vinteren 2005 avholdt et kurs i markedsføring/salg i samarbeid med Etablererservice i Aust-Agder. Deltakere Anne Gro Johnsen, Anders Johnsen, Roy Vidar Svendsen, Ole Gustav Gurebo og Eli Fossdal. Høsten 2004 deltok Egil Mølland og Liv Breivold Tveite på et kurs av samme type.

Prosjektet har også samarbeidet med Landbrukets Helse Miljø og Sikkerhets tjeneste(Landbrukets HMS) for å hjelpe gårdbrukere til å ta riktige grep i forhold til sikkerheten på gården. Temamøte om kvalitetssikring på gården i regi av nettverksgruppa, skulle vært avholdt 6. november 2004. Dette ble avlyst på grunn av for dårlig påmelding. Brosjyrer fra Landbrukets HMS-tjeneste er distribuert til alle bøndene på adresselistene våre

På oppfordring fra gårdbrukere, ble Vest-Agder fylkesskattekontor invitert til å holde foredrag på nettverksmøtet i januar 2004.

Nettverksgruppa har i samarbeid med prosjektet arrangert studietur i Vest-Agder. Her var det anledning for gårdbrukerne til å se nærmere på tiltak på Lista (PU, psykisk helse), i Lyngdal (Skole), Marnardal (barnevern, psykisk helse) og Mandal (psykisk helse). 22 personer deltok her.

Det ble arrangert en studietur til Østfold, hvor deltakerne så nærmere på tre ulike skoletiltak. Her deltok 12 personer.

4. Kontakt med det offentlige som ”kjøpere” av tilbudene

Fem kommuner har fått BU-midler til utredning og tilrettelegging av Inn på tunet tilbud. Disse er

- Mandal kommune, avdeling for psykisk helse
- Lyngdal kommune, undervisningsetaten
- Flekkefjord kommune, sosialetaten
- Arendal kommune, skoleetaten
- Vegårshei kommune, sosialetaten

Tvedestrand har fått skjønnsmidler via fylkesmannen til sitt prosjekt ”Sammen”.

Prosjektlederne samarbeider med kommunene som har fått ekstra midler. Blant annet i informasjonsarbeidet der disse prosjektene fremstår som konkrete eksempler på hva et Inn på tunet – prosjekt kan innebære, og hvordan det er mulig å få til.

Videre er det avholdt møter og samtaler med en rekke kommuner som er interessert i å vite mer om Inn på tunet. Erfaringer viser at det å sette i gang et nytt Inn på tunet tiltak er en prosess som tar lang tid, fra ideen er født til den er satt ut i livet.

5. Kompetanseheving og oppdatering for prosjektlederne

Prosjektlederne har deltatt på et todagers opplæringsprogram i prosessveiledning i regi av Norges Bondelag, Bygdekompasset. Undervisningsformen var en kombinasjon av forelesning, gruppearbeid, rollespill og selvstudie. Kurset var nyttig og godt.

Prosjektlederne har opparbeidet seg praktisk kompetanse på veiledning i etablering gjennom en rekke etablererbesøk i løpet av prosjektperioden. Flere av besøkene har foregått sammen med Innovasjon Norge og/eller representant for Fylkesmannens landbruksavdeling, samt landbruksmedarbeidere i kommunene.

Prosjektlederne har vært knyttet til det nasjonale nettverket for Inn på tunet. De har deltatt på tre nasjonale seminarer for prosjektmedarbeidere. I Trondheim i august 2003, i Oslo i mars 2004, og i Stavanger i mars 2005.

Videre har prosjektlederne vært aktive bidragsytere til den nasjonale internettsiden www.innpaaturnet.no, og i dialog med andre som jobber i tilsvarende prosjekter i andre fylker.

Prosjektlederne har ved anledning deltatt på interne avdelingsmøter i Fylkesmannsembetene. Viktig for å knytte kontakter og informere.

6. Informasjon

Da prosjektet startet, ble det sendt ut skriftlig informasjon om prosjektet til kommuner i Aust-Agder ved Rådmann, helse- og sosial, oppvekst og landbruk. Vest-Agder hadde fått informasjon om prosjektet tidligere.

Det ble også sendt ut informasjon til

- alle ansatte hos Fylkesmannen i Aust-Agder.
- A-etats kontorer på Agder.
- Ledere av de kommunale psykiatritjenestene i Vest-Agder.

Det er utarbeidet en ny brosjyre for Inn på tunet – Agder, som er sendt alle kommunene. Videre er det laget en poster om prosjektet som vi har satt opp ved ulike anledninger.

Vi har informert om prosjektet i ulike fora, nevner spesielt, KS høstkonferanse 2004, der hadde vi også stand og representanter både fra tilbydere og brukere. Informasjon er også gitt på møte med utdanningsansvarlige i alle kommunene i Aust-Agder.

Prosjektet er presentert i Fylkesmannens landbruksavdelings kalender i 2003 og i 2004.

Det er sendt ut fire nyhetsbrev til gårdbrukerne på prosjektets adresseliste og kommuner underveis i prosjektet, i tillegg til annen informasjon.

I tillegg har vi brukt fylkesmannens hjemmeside www.fylkesmannen.no, både i Aust-Agder og Vest-Agder til å informere om Inn på tunet. Det samme har vi gjort med den nasjonale internettsiden www.innpaatonet.no der en kan slå opp på en egen side for Agder-fylkene. Det er også lagt inn link på KS(Kommunenes sentralforbund) sitt nettsted i Agder.

Gårdbrukere har fått tilsendt informasjonspakke om Inn på tunet ved henvendelse til prosjektet. Denne pakken har inneholdt:

- Referat fra avholdte studieturer m/ navn og adresse på gårdbrukere som har lykkes innenfor tjenester de er interessert i å tilby
- Innovasjon Norge sin disposisjon til forretningsplan
- Aktuelle artikler fra lokal og nasjonal presse
- Brosjyrer
- Temahefter
- Forslag til avtaler
- Sjekkliste for gård (Landbrukets HMS) – Sikkerhet på gården
- ”Håndbok med råd og tips til bonden”
- ”Veileder for utvikling og samarbeid mellom kommuner og gårdsbruk”, utarbeidet av det nasjonale Inn på tunet prosjektet (1999-2002)
- Informasjon om skatteregler fra Vest-Agder Fylkesskattekontor

Gårdbrukere har også fått muntlig informasjon ved telefonisk henvendelse til prosjektet, eller ved besøk på gården deres.

ANNET

ERFARINGSKONFERANSE

Det ble 14.mars 2005 avholdt en konferanse for alle kommunene og Inn på tunet gårdbrukere på Agder. Konferansen ble avholdt på Rica Dyreparken Hotell i Kristiansand. Totalt var det 53 deltakere. Konferansen innholdt erfaringer fra prosjekter med psykisk helse, sosial tjenester, utdanning og undervisning, samt samarbeid på tvers av sektorene. Innledninger ved sentrale offentlig ansatte og praktiske eksempler fra tilbydere av tjenester. Konferansen viste bredde i tilbudene på Agder.

MEDIA

Vi har hatt følgende oppslag i media:

- Farsunds Avis om skoleprosjektet til Lyngdal kommune på Øvsteland gård
- Fædrelandsvennen om psykiatriprosjektet til Mandal kommune på Damman heste- og eselgård
- TV Sør om prosjektet i psykisk helse, Mandal
- Fædrelandsvennen. "Gårdslivet hjelper Joachim over kneika" Prosjekt Psykisk helse Mandal.
- Lindesnes Avis. "Gård for livet". Psykisk helse prosjekt, Mandal
- Tvedestrandsposten. Prosjektet i Vegårshei kommune, Myren gård og Sammen i Tvedestrand.
- Store oppslag og god mediadekning da Røyland gård fikkBU prisen i Aust-Agder for 2004. Nrk Sørlandssendingen, Fjernsyn og avisoppslag i region og lokalaviser.

TEMAMØTE

I samarbeid med helseavdelingen hos Fylkesmannen og Mandal kommune, avdeling for psykisk helse ble det den 3. mars 2004 holdt et temamøte om Landbruket som samarbeidspartner for psykiatrien. Målgruppe for møtet var kommuner på Agder og interesserte gårdbrukere. I overkant av 50 personer deltok på dette møtet. Deltakerne var ansatte innen psykisk helse og gårdbrukere fra begge fylkene.

Det ble orientert om tilbudet som Mandal kommune nå har opprettet for enkelte brukere av tjenester i psykisk helse på Damman heste- og eselgård. Møtet ble avsluttet med besøk på gården.

PLANER FOR FYLKESMANNSEMBETENE.

Inn på tunet er innarbeidet som et prioritert tiltak i den nylig utarbeidede strategiske planen for landbruksrelatert næringsutvikling både i Aust-Agder og i Vest-Agder. Prosjektlederne har gitt innspill til dette. Satsingen er godt forankret i Fylkesmannsembetene.

PROSJEKTLEDERNES ERFARINGER

- **Egil Mølland:** Det har vært utfordrende og krevende å jobbe med INN PÅ TUNET prosjektet i disse to årene. Jobben har i hovedsak vært å sette i gang prosesser i kommuner og sammen med gårdbrukere, og følge disse opp underveis.

Gårdbrukerne: Å etablere et INN PÅ TUNET tilbud krever hardt arbeid og god planlegging fra gårdbrukerens side. Han/hun må være strukturert, kreativ, glad i mennesker og god til å "selge seg selv" og sitt tilbud. Gårdbrukerne som lykkes er de som brenner mest for INN PÅ TUNET ideen, og dens effekt på enkeltmenneskers livskvalitet i hverdagen. Gårdbrukeren må være offensiv, men samtidig ta den tiden han/hun og familien trenger for å finn ut om dette er noe de virkelig vil. De fleste INN PÅ TUNET tilbud vil i større og mindre grad også innvirke på hverdagen til gårdbrukerens familie. Uegnede gårdbrukere må ikke få sette i gang med tilbud på gården sin, og må falle gjennom i en kvalitetssikring. Tilfeller av overtramp mot brukerne av tjenestene må unngås for enhver pris, da næringens troverdighet vil få en alvorlig svikt. I tillegg til dette er det av uvurderlig betydning å ha sikret det fysiske miljøet på gården maksimalt. Dersom det skjer en ulykke på et INN PÅ TUNET bruk, vil dette fort kunne gå ut over hele INN PÅ TUNET næringa.

Kommunene: Det kreves god informasjon over lengre tid til kommunene for at de skal få "øynene opp" for INN PÅ TUNET. Prosjektets regelmessige utsendinger av informasjon tror jeg har vært viktig. Kommunene opplever et press for å ivareta alle lovpålagte oppgaver, samtidig som økonomien er svak. Dette gjør at det er vanskelig å selge inn noe som oppleves som ekstra kostnader til kommunene. Utfordringen blir da å presentere INN PÅ TUNET tjenesten som et alternativ til eksisterende tiltak for brukere, og spe på med dokumentasjon på suksess i andre kommuner. Jeg håper at de kommunene som har hatt prosjekter fortsetter å prioritere tilbud på gård fremover. Imidlertid frykter jeg at tilbudene kan bli kuttet når "INN PÅ TUNET bølgen" legger seg.

INN PÅ TUNET arbeidet bør fortsette, da grunnmuren fortsatt ikke er stødig nok. Nettverksgruppa bør støttes, og noen hos Fylkesmannen bør videreføre mitt arbeid.

- **May Britt Lunde:** INN PÅ TUNET arbeidet har vært både spennende og krevende det året jeg har jobbet i prosjektet. Arbeidet mitt har i hovedsak vært det samme som Egil Mølland. Men jeg har hatt et hovedansvar for Nettverket av tilbydere og kontakten mot offentlig sektor. Jeg slutter meg til erfaringene Egil Mølland gir og gir noen ytterligere innspill.

Brukerne av tjenestene gir veldig gode tilbakemeldinger, det er jo dem det gjelder. Men mange vet ikke om disse tilbudene, de kommer derved ikke med i f.eks individuelle planer.

Det trengs derfor gode eksempler og mediaoppslag med positive vinklinger.

Ting tar tid og det er vanskelig å nå frem til rette personer i kommunene. Informasjon og invitasjoner stopper ofte opp hvis man ikke har kontaktpersoner. Personlig kontakt er viktig for å opprettholde ”trøkket”.

Nettverksgruppa blant tilbydere er dyktige på sine etableringer og vil gjerne bidra. Tiden deres er knapp og det er vanskelig for dem å påta seg sekretariatsarbeid for Inn på TUNET tiltak
De har fremdeles behov for hjelp og støtte, og vil ikke klare seg uten ekstra ressurser som et samla nettverk. Nettverk bør ivaretas i det videre arbeid
Mindre nettverksgrupper i regioner er også ønskelig fra tilbydere. Lange avtander gjør at mye tid blir brukt på transport.

Informasjon til nærmiljøet er også viktig for tilbyderne. Tjenestene er annerledes en tradisjonelt landbruk og kan oppleves som ”farlige”. Tjenester innefor psykisk helse, rus og barnevern kan skape usikkerhet i lokalmiljøet. Bygdedyret kan være en barriere. Informasjon og støtte fra andre tilbydere oppleves derfor meget verdifullt.

Samarbeid og salg av tjenester til offentlig sektor stiller andre krav til bøndene enn de er vant med. Ting tar tid og det kreves en del papirarbeid. Dette kan virke avskrekkende for noen. Litt hjelp fra andre tilbydere eller prosjekter har vært viktig for å hjelpe dem ut av følelsen av å sitte fast i hengemyra. Fokus på det de selv er gode på og positive erfaringer har vært viktige element i arbeidet. Hjelp til å hjelpe seg selv.

Samarbeidet med Egil Mølland har vært meget godt. Vi har utfylt hverandre og hatt en god dialog underveis.

Jeg vil også gi styringsgruppa honnør for å ivareta både styringen av prosjektet og prosjektlederne i sitt arbeid. Det har gitt meg både trygghet og glede i arbeidet.

VEDLEGG

- Perm: Detaljer rundt arbeidet i Vest-Agder
- Perm: Detaljer rundt arbeidet i Aust-Agder
- Perm: Generelle Inn på tunet – Agder dokumenter
- Perm: Inn på tunet i landet for øvrig
- Erfaringer fra Inn på tunet gårdbrukere på Agder
- Status gårdbrukere